

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕ
(2023-2024 нче уку елы)
11 нче сыйныф

ВАРИАНТ 1

Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 70

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Жөмләдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүздәге аваз үзгәрешен билгеләгез. **(2 балл)**

Күршең үзеңнән яхшырак булсын. (Мәкаль)

- а) ирен ассимиляциясе
- ә) яңгыраулыкта охшашлану
- б) тел арты ассимиляциясе
- в) борын ассимиляциясе

2. Жөмләдәге ТСТ (тартык+сузык+тартык) ижек калыбының санын билгеләгез. **(2 балл)**

Уеныңны кайда уйнасаң, шунда калсын. (Мәкаль)

- а) 4
- ә) 5
- б) 6
- в) 8

3. Фразеологизмны билгеләгез. **(2 балл)**

- а) чәчләр үрә тору
- ә) чәчләр юешләнү
- б) чәчне үрү
- в) чәчне юу

4. Жөмләдәге ясалма сүзләрнең санын билгеләгез. **(2 балл)**

Эшләнен бетмәгән эшнең бәясе тишекке бер тиен. (Мәкаль)

- а) 1
- ә) 2
- б) 3
- в) 4

5. Жөмләдәге фигыльләрнең төркемчәләрен билгеләгез. **(2 балл)**

Кергәнче чыгар җиреңне кара. (Мәкаль)

- а) хэл фигыль, хикэя фигыль, боерык фигыль
- ә) хэл фигыль, хикэя фигыль, исем фигыль
- б) сыйфат фигыль, сыйфат фигыль, боерык фигыль
- в) хэл фигыль, сыйфат фигыль, боерык фигыль

6. Жөмлөдөгө калын хәрефләр белән бирелгән сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын билгеләгез. **(2 балл)**

Агач җимеше белән, адам эше белән. (Мәкаль)

- а) тезүче теркәгечләр
- ә) ияртүче теркәгечләр
- б) бәйләкләр
- в) бәйләк сүзләр

7. Жөмлөдөгө калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди жөмлө кисәгә икәнлеген билгеләгез. **(2 балл)**

Яралы кошка таи атмыйлар. (Мәкаль)

- а) ия
- ә) урын хәле
- б) тәмамлык
- в) аергыч

8. Жөмләнең төрөн билгеләгез. **(2 балл)**

Сүз күп җирдә эш аз була. (Мәкаль)

- а) гади жөмлө
- ә) теркәгечле тезмә кушма жөмлө
- б) теркәгечсез тезмә кушма жөмлө
- в) иярченле кушма жөмлө

9. Бирелгән жөмлөдөгө иярчен компонентның төрөн билгеләгез. **(2 балл)**

Ялкауның җиренә бодай чәчсәң дә, билчән үсәр. (Мәкаль)

- а) аналитик иярчен аергыч жөмлө
- ә) аналитик иярчен урын жөмлө
- б) синтетик иярчен шарт жөмлө
- в) синтетик иярчен кире жөмлө

10. Жөмлөдөгө компонентлар санын билгеләгез. **(2 балл)**

Китә башласам, газиз әнкәем,

Яшь тулы күзең түбән иясен. (Шәмсия Жһангирова)

- а) 1
- ә) 2
- б) 3
- в) 4

II. Башыгызны эшләтегез.

Хәрефләрне дәрәс итеп урнаштырып, мәкальнә укыгыз һәм языгыз. (6 балл)

ҮЕҖЯӘЛ ГТАЫЛА АЛШЮД АУЛБ ЛЙАЫМ.

III. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. (8 балл)

_____ ассимиляция язуда чагылыш тапмый. Капма-каршы мәгънәле сүзләр _____ дип атала. Музфак – сүзләрнең _____ ижекләреннән кыскартылып ясалган исем. Хәл фигыль – _____ фигыль. Теркәгечләр ике төрле була: _____ һәм _____. Бер компоненты икенчесенә иярәп килгән кушма жөмлә _____ кушма жөмлә дип атала. _____ чаралар һәрвакыт иярчен жөмләнең хәбәре составында киләләр.

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Шигырьдәге жөмлэләрне татар теленә хикәя формасында тәржемә итеп языгыз. (7 балл)

Дружба это дар нам свыше.
Дружба это свет в окне.
Друг всегда тебя услышит.
Он не бросит и в беде.
Но не каждому дано
Знать, что дружба есть на свете,
Что с друзьями жить легко,
Веселее с ними вместе. (Юлия Белоусова)

2. Төшөп калган хәрефләрне языгыз. (3 балл)

Бакчачы бабай Чулпанга бер алма бирде. Чулпан алманы кояшка күтәрәп карады. Аннан соң вазага да салды. **С..ңыннан ул алманы өстәл өст..ндә тәгәрәтеп карады.** Алманың исеннән авызына сулар килде. Бу зур һәм матур алманы Чулпан ашарга к..зганды.

Менә Чулпан дәрәсләрен эзәрләп б..терде. Ул алманы кәг..зыгә т..рде дә мәктәпкә алып китте.

Бу зур алманы Чулпан иптәшләре белән бүлешеп ашады. Төшләрән мәктәп бакчасына утырттылар. Яз житкәч, яшь алмагачлар үсәр. (Идрис Туктардан)

2.1. Сингармонизм законының ирен гармониясенә буйсынган сүзләрне күчәрәп языгыз. (3 балл) _____

2.2. **Чулпанга** сүзенә транскрипциясен языгыз (2 балл) _____

2.3. **Авызына сулар килде** фразеологизмының мәгънәсен аңлатыгыз. (1 балл)

2.4. Калын хәрефләр белән бирелгән жөмләсендәге сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын языгыз. (4 балл)

2.5. Кушма жөмләне табыгыз, синтаксик анализ ясагыз. (4 балл)

3. *“Юмартлык белән батырлык икесе бер чиймәдән ага”* диелә халык мәкалендә. *“Иң батыр кеше – үз нәфесен жиңүче”* дигән әйтем дә бар. Сөз бу турыда ничек уйлайсыз? Фикерләрегезне 12-15 жөмлөдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (12 балл)

Муниципаль тур

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕ
(2023-2024 нче уку елы)
11 нче сыйныф

ВАРИАНТ 2

Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 70

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Жөмләдәге ирен гармониясенә буйсынган сүзләрнең саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Галимнең бер көне наданның бөтен гомеренә тора. (Мәкаль)

- а) 1;
- ә) 2;
- б) 3;
- в) 4.

2. Жөмләдә калын хәрәфләр белән бирелгән сүзнең куланылу активлыгы буенча кайсы төркемгә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Кеше яңлыша-яңлыша галим булып. (Мәкаль)

- а) архаизм;
- ә) тарихи сүз;
- б) неологизм;
- в) фразеологизм.

3. Жөмләдәге ясалма сүзләр саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Атаң-анаң – чын дустан, дус-ишләрең - юлдашың. (Мәкаль)

- а) 1;
- ә) 2;
- б) 3;
- в) 4.

4. Жөмләдәге алмашлыктарның төркемчәләре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Эт үз койрыгын үзе күтәрмәсә, аны кем күтәрә? (Мәкаль)

- а) билгеләү, тартым, зат, сорау;

- ә) билгеләү, билгеләү, сорау, сорау;
- б) тартым, күрсәтү, билгеләү, сорау;
- в) билгеләү, билгеләү, зат, сорау.

5. Жөмлэдәге фигыльләрнең төркемчәләре дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Уйламыйча эшләсәң, чирләмичә үләрсең. (Мәкаль)

- а) хикәя фигыль, шарт фигыль, хәл фигыль, шарт фигыль;
- ә) шарт фигыль, шарт фигыль, хәл фигыль, хәл фигыль;
- б) хәл фигыль, шарт фигыль, хәл фигыль, хикәя фигыль;
- в) хәл фигыль, сыйфат фигыль, инфинитив, сыйфат фигыль.

6. Жөмлэдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын билгеләгез. **(2 балл)**

Агач җимеше белән, адам эше белән. (Мәкаль)

- а) тезүче теркәгечләр
- ә) ияртүче теркәгечләр
- б) бәйләкләр
- в) бәйләк сүзләр

7. Жөмлэдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүзнең нинди жөмлә кисәге икәнлеген билгеләгез. **(2 балл)**

Яралы кошка тап атмыйлар. (Мәкаль)

- а) ия
- ә) урын хәле
- б) тәмамлык
- в) аергыч

8. Жөмләнең төрөн билгеләгез. **(2 балл)**

Сүз күп җирдә эш аз була. (Мәкаль)

- а) гади жөмлә
- ә) теркәгечле тезмә кушма жөмлә
- б) теркәгечсез тезмә кушма жөмлә
- в) иярченле кушма жөмлә

9. Бирелгән жөмлэдәге иярчен компонентның төрөн билгеләгез. **(2 балл)**

Ялкауның җиренә бодай чәчсәң дә, билчән үсәр. (Мәкаль)

- а) аналитик иярчен аергыч жөмлә
- ә) аналитик иярчен урын жөмлә
- б) синтетик иярчен шарт жөмлә
- в) синтетик иярчен кире жөмлә

10. Жөмлэдәге компонентлар санын билгеләгез. **(2 балл)**

Китә башласам, газиз әнкәем,

Яшь тулы күзең түбән иясең. (Шәмсия Жһангирова)

- а) 1
- ә) 2
- б) 3
- в) 4

II. Башыгызны эшләтегез.

Хәрефләрне дәрәс итеп урнаштырып, мәкальне укыгыз һәм языгыз. (6 балл)

ҮЕЖЯӘЛ ГТАЫЛА АЛШЮД АУЛБ ЛЙАЫМ.

III. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. (8 балл)

_____ ассимиляция язуда чагылыш тапмый. Капма-каршы мәгънәле сүзләр _____ дип атала. Музфак – сүзләрнең _____ иҗекләреннән кыскартылып ясалган исем. Хәл фигыль – _____ фигыль. Теркәгечләр ике төрле була: _____ һәм _____. Бер компоненты икенчесенә иярәп килгән кушма жөмлә _____ кушма жөмлә дип атала. _____ чаралар һәрвакыт иярчен жөмләнең хәбәре составында киләләр.

IV. Гамәли-иҗади бирем.

1. Шигырьдәге жөмләләрне татар теленә хикәя формасында тәрҗемә итеп языгыз. (7 балл)

Дружба это дар нам свыше.
Дружба это свет в окне.
Друг всегда тебя услышит.
Он не бросит и в беде.
Но не каждому дано
Знать, что дружба есть на свете,
Что с друзьями жить легко,
Веселее с ними вместе. (Юлия Белоусова)

2. Төшәп калган хәрефләрне языгыз. (3 балл)

Бакчачы бабай Чулпанга бер алма бирде. Чулпан алманы кояшка күтәрәп карады. Аннан соң вазага да салды. С..ңыннан ул алманы өстәл өст..ндә тәгәрәтеп карады. Алманың исеннән авызына сулар килде. Бу зур һәм матур алманы Чулпан ашарга к..зганды.

Менә Чулпан дәрәсләрен әзерләп б..терде. Ул алманы кәг..зыгә т..рде дә мәктәпкә алып китте.

Бу зур алманы Чулпан иптәшләре белән бүлешеп ашады. Төшләрән мәктәп бакчасына утырттылар. Яз җиткәч, яшь алмагачлар үсәр. (Идрис Туктардан)

2.1. Сингармонизм законының ирен гармониясенә буйсынган сүзләрне күчереп языгыз. (3 балл) _____

2.2. *Чултанга* сүзенең транскрипциясен языгыз (2 балл) _____

2.3. *Авызына сулар килде* фразеологизмының мәгънәсен аңлатыгыз. (1 балл)

2.4. Калын хәрефләр белән бирелгән жөмләсендәге сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын языгыз. (4 балл)

2.5. Кушма жөмләне табыгыз, синтаксик анализ ясагыз. (4 балл)

3. *“Юмартлык белән батырлык икесе бер чишмәдән ага”* диелә халык мәкалендә. *“Иң батыр кеше – үз нәфесен әңиңүче”* дигән әйтем дә бар. Сөз бу турыда ничек уйлайсыз? Фикерләрегезне 12-15 жөмләдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (12 балл)

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕ
(2023-2024 нче уку елы)
11 нче сыйныф

ВАРИАНТ 3

Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 70

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Ирен ассимиляциясе чагылыш тапкан сүз кулланылган мәкальне билгеләгез. **(2 балл)**

- а) *Мең чакрымлык юл да бер адымнан башлана.*
- ә) *Кызыңның төсен мактама, эшен макта.*
- б) *Ир бала унбиштә – өй хуҗасы.*
- в) *Юлны яхшы белгән арымас.*

2. Икеюллыкта бирелгән омонимнарның төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

*Чәчәк тоткан кулларына Чәчәк,
Шатлык тулы күзләрендә – чәчәк.* (Ямаш Игәнәй)

- а) саф;
- ә) омофон;
- б) омограф;
- в) омоформа.

3. Жөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең синонимы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Сандугач үз җирендә сайрый. (Мәкаль)

- а) *саескан;*
- ә) *былбыл;*
- б) *чәүкә;*
- в) *чыпчык.*

4. Мәкальдәге ясалма сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Картлыгың бәхетле булсын дисәң, яшьлегеңдә ялкау булма. (Мәкаль)

- а) *картлыгың, бәхетле, яшьлегеңдә;*
- ә) *картлыгың, яшьлегеңдә;*
- б) *картлыгың, бәхетле, яшьлегеңдә, ялкау;*
- в) *картлыгың, бәхетле, яшьлегеңдә, ялкау, булма.*

5. Жөмлөдөгө калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрөс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

*Ахмакка биргән киңәш далага аткан ук **кебек**.* (Мәкаль)

- а) бәйлек сүз;
- ә) кисәкчә;
- б) баш килешне таләп итүче бәйлек;
- в) хәбәрлек сүз.

6. Жөмлөдөгө калын хәрефләр белән бирелгән сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын билгеләгез. **(2 балл)**

*Агач **жимеше белән**, адам **эше белән**.* (Мәкаль)

- а) тезүче теркәгечләр
- ә) ияртүче теркәгечләр
- б) бәйлекләр
- в) бәйлек сүзләр

7. Жөмлөдөгө калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди жөмлө кисәгә икәнлеген билгеләгез. **(2 балл)**

*Яралы **кошка** таи атмыйлар.* (Мәкаль)

- а) ия
- ә) урын хәле
- б) тәмамлык
- в) аергыч

8. Жөмләнең төрөн билгеләгез. **(2 балл)**

*Сүз күп **жирдә эш аз** була.* (Мәкаль)

- а) гади жөмлө
- ә) теркәгечле тезмә кушма жөмлө
- б) теркәгечсез тезмә кушма жөмлө
- в) иярченле кушма жөмлө

9. Бирелгән жөмлөдөгө иярчен компонентның төрөн билгеләгез. **(2 балл)**

*Ялкауның **жиренә** бодай **чәчсәң дә**, билчән **үсәр**.* (Мәкаль)

- а) аналитик иярчен аергыч жөмлө
- ә) аналитик иярчен урын жөмлө
- б) синтетик иярчен шарт жөмлө
- в) синтетик иярчен кире жөмлө

10. Жөмлөдөгө компонентлар санын билгеләгез. **(2 балл)**

*Китә башласам, газиз **әнкәем**,*

*Яшь тулы күзең түбән **иясең**.* (Шәмсия Жиһангирова)

- а) 1
- ә) 2
- б) 3
- в) 4

II. Башыгызны эшләтегез.

Хәрефләрне дәрәс итеп урнаштырып, мәкальнә укыгыз һәм языгыз. (6 балл)

ҮЕЖЯЭЛ ГТАЫЛА АЛШЮД АУЛБ ЛЙАЫМ.

III. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. (8 балл)

_____ ассимиляция язуда чагылыш тапмый. Капма-каршы мәгънәле сүзләр _____ дип атала. Музфак – сүзләрнең _____ иҗекләреннән кыскартылып ясалган исем. Хәл фигыль – _____ фигыль. Теркәгечләр ике төрле була: _____ һәм _____. Бер компоненты икенчесенә ияреп килгән кушма жөмлә _____ кушма жөмлә дип атала. _____ чаралар һәрвакыт иярчен жөмләнең хәбәре составында киләләр.

IV. Гамәли-иҗади бирем.

1. Шигырьдәге жөмлэләрне татар теленә хикәя формасында тәрҗемә итеп языгыз. (7 балл)

Дружба это дар нам свыше.
Дружба это свет в окне.
Друг всегда тебя услышит.
Он не бросит и в беде.
Но не каждому дано
Знать, что дружба есть на свете,
Что с друзьями жить легко,
Веселее с ними вместе. (Юлия Белоусова)

2. Төшөп калган хәрефләрне языгыз. (3 балл)

Бакчачы бабай Чулпанга бер алма бирде. Чулпан алманы кояшка күтәреп карады. Аннан соң вазага да салды. **С..ңыннан ул алманы өстәл өст..ндә тәгәрәтеп карады.** Алманың исеннән авызына сулар килде. Бу зур һәм матур алманы Чулпан ашарга к..зганды.

Менә Чулпан дәрәсләрен әзерләп б..терде. Ул алманы кәг..зыгә т..рде дә мәктәпкә алып китте.

Бу зур алманы Чулпан иптәшләре белән бүлешеп ашады. Төшләрән мәктәп бакчасына утырттылар. Яз җиткәч, яшь алмагачлар үсәр. (Идрис Туктардан)

2.1. Сингармонизм законының ирен гармониясенә буйсынган сүзләрне күчәрәп языгыз. (3 балл) _____

2.2. **Чулпанга** сүзенәң транскрипциясен языгыз (2 балл) _____

2.3. **Авызына сулар килде** фразеологизмының мәгънәсен аңлатыгыз. (1 балл)

2.4. Калын хәрефләр белән бирелгән жөмләсендәге сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын языгыз. (4 балл)

2.5. Кушма жөмлөнө табыгыз, синтаксик анализ ясагыз. (4 балл)

4. *“Юмартлык белән батырлык икесе бер чышмәдән ага”* диелә халык мәкалендә. *“Иң батыр кеше – үз нәфесен жиңүче”* дигән әйтем дә бар. Сөз бу турыда ничек уйлайсыз? Фикерләрегезне 12-15 жөмлөдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (12 балл)

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӨН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕ
(2023-2024 нче уку елы)
11 нче сыйныф

ВАРИАНТ 4

Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 70

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Борын тартыкларының барысы да кулланылган җавапны билгеләгез. (2 балл)
 - а) *Кызлар кояш баеганны күрергә тау башына менделәр.*
 - ә) *Салават белән Алмаз – авылдашлар.*
 - б) *Әтием кибеттән яңа пешкән икмәк сатып алды.*
 - в) *Равил чаңгы шуарга яратмый.*
2. Жөмлэдәге ТСТ (тартык+сузык+тартык) ижек калыбының санын билгеләгез. (2 балл)

Уеныңны кайда уйнасаң, шунда калсын. (Мәкаль)

 - а) 4
 - ә) 5
 - б) 6
 - в) 8
3. Фразеологизмны билгеләгез. (2 балл)
 - а) чәчләр үрә тору
 - ә) чәчләр юешләнү
 - б) чәчне үрү
 - в) чәчне юу
4. Жөмлэдәге ясалма сүзләрнең санын билгеләгез. (2 балл)

Эшләнеп бетмәгән эшнең бәясе тишекке бер тиен. (Мәкаль)

 - а) 1
 - ә) 2
 - б) 3
 - в) 4
5. Жөмлэдәге фигыльләрнең төркемчәләрен билгеләгез. (2 балл)

Кергәнче чыгар җиреңне кара. (Мәкаль)

- а) хэл фигыль, хикэя фигыль, боерык фигыль
- ә) хэл фигыль, хикэя фигыль, исем фигыль
- б) сыйфат фигыль, сыйфат фигыль, боерык фигыль
- в) хэл фигыль, сыйфат фигыль, боерык фигыль

6. Жөмлөдөгө калын хәрефләр белән бирелгән сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын билгеләгез. **(2 балл)**

Агач жимеше белән, адам эше белән. (Мәкаль)

- а) тезүче теркәгечләр
- ә) ияртүче теркәгечләр
- б) бәйләкләр
- в) бәйлек сүзләр

7. Жөмлөдөгө калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди жөмлө кисәгә икәнлеген билгеләгез. **(2 балл)**

Яралы кошка таи атмыйлар. (Мәкаль)

- а) ия
- ә) урын хәле
- б) тәмамлык
- в) аергыч

8. Жөмләнең төрөн билгеләгез. **(2 балл)**

Сүз күп жирдә эш аз була. (Мәкаль)

- а) гади жөмлө
- ә) теркәгечле тезмә кушма жөмлө
- б) теркәгечсез тезмә кушма жөмлө
- в) иярченле кушма жөмлө

9. Бирелгән жөмлөдөгө иярчен компонентның төрөн билгеләгез. **(2 балл)**

Ялкауның жиренә бодай чәчсәң дә, билчән үсәр. (Мәкаль)

- а) аналитик иярчен аергыч жөмлө
- ә) аналитик иярчен урын жөмлө
- б) синтетик иярчен шарт жөмлө
- в) синтетик иярчен кире жөмлө

10. Жөмлөдөгө компонентлар санын билгеләгез. **(2 балл)**

Китә башласам, газиз әнкәем,

Яшь тулы күзең түбән иясен. (Шәмсия Жиһангирова)

- а) 1
- ә) 2
- б) 3
- в) 4

II. Башыгызны эшләтегез.

Хәрефләрне дәрәс итеп урнаштырып, мәкальнә укыгыз һәм языгыз. (6 балл)

ҮЕҖЯӘЛ ГТАЫЛА АЛШЮД АУЛБ ЛЙАЫМ.

III. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. (8 балл)

_____ ассимиляция язуда чагылыш тапмый. Капма-каршы мәгънәле сүзләр _____ дип атала. Музфак – сүзләрнең _____ ижекләреннән кыскартылып ясалган исем. Хәл фигыль – _____ фигыль. Теркәгечләр ике төрле була: _____ һәм _____. Бер компоненты икенчесенә иярәп килгән кушма жөмлә _____ кушма жөмлә дип атала. _____ чаралар һәрвакыт иярчен жөмләнең хәбәре составында киләләр.

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Шигырьдәге жөмлэләрне татар теленә хикәя формасында тәржемә итеп языгыз. (7 балл)

Дружба это дар нам свыше.
Дружба это свет в окне.
Друг всегда тебя услышит.
Он не бросит и в беде.
Но не каждому дано
Знать, что дружба есть на свете,
Что с друзьями жить легко,
Веселее с ними вместе. (Юлия Белоусова)

2. Төшәп калган хәрефләрне языгыз. (3 балл)

Бакчачы бабай Чулпанга бер алма бирде. Чулпан алманы кояшка күтәрәп карады. Аннан соң вазага да салды. **С..ңыннан ул алманы өстәл өст..ндә тәгәрәтеп карады.** Алманың исеннән авызына сулар килде. Бу зур һәм матур алманы Чулпан ашарга к..зганды.

Менә Чулпан дәрәсләрен эзәрләп б..терде. Ул алманы кәг..зыгә т..рде дә мәктәпкә алып китте.

Бу зур алманы Чулпан иптәшләре белән бүлешеп ашады. Төшләрән мәктәп бакчасына утырттылар. Яз житкәч, яшь алмагачлар үсәр. (Идрис Туктардан)

2.1. Сингармонизм законының ирен гармониясенә буйсынган сүзләрне күчәрәп языгыз. (3 балл) _____

2.2. **Чулпанга** сүзенә транскрипциясен языгыз (2 балл) _____

2.3. **Авызына сулар килде** фразеологизмының мәгънәсен аңлатыгыз. (1 балл)

2.4. Калын хәрефләр белән бирелгән жөмләсендәге сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын языгыз. (4 балл)

2.5. Кушма жөмләне табыгыз, синтаксик анализ ясагыз. (4 балл)

5. *“Юмартлык белән батырлык икесе бер чиймәдән ага”* диелә халык мәкалендә. *“Иң батыр кеше – үз нәфесен жиңүче”* дигән әйтем дә бар. Сөз бу турыда ничек уйлайсыз? Фикерләрегезне 12-15 жөмлөдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (12 балл)